

๒. เตสนฺติ เอเตสํ เอวํวาทินี ฯ ยถากุมนฺติ ติเหตุกกุกฺกุจาทินี
อนุกฺกเมน ฯ ทฺวาทส วิปากานีติ ติเหตุกกุกฺกุจอสงฺขาริกสสงฺขาริกกมฺมสฺส
วเสน ยถากมํ สสงฺขาริกจตุกกวชฺชิตานิ อสงฺขาริกจตุกกวชฺชิตานิ จ
ทฺวาทส วิปากานิ ตถา ติเหตุโกมกสฺส ทฺวิเหตุกกุกฺกุจสฺส จ กมฺมสฺส วเสน
ทฺวิเหตุกสสงฺขาริกทฺวयวชฺชิตานิ ทฺวิเหตุกาสงฺขาริกทฺวยวชฺชิตานิ จ ทส
วิปากานิ ทฺวิเหตุโกมกสฺส วเสน ทฺวิเหตุกทฺวยวชฺชิตานิ จ อญฺจ วิปากานิ ยถาตุตฺตสฺส
ติเหตุกมุกฺกุกฺกุจฺจติอาทินา วุตฺตนยสฺส อนุสาเรน อนุสฺสรเณน ยถาสมภวํ
ตสฺส ตสฺส สมภวานุรูปโต อทฺทิสเ ๑ ปรีโต อตฺตํ ขณฺทิตํ วิย

อุปปานุภาวนติ ปริตตํ ฯ ปกฏฐภาวํ นีตนติ ปณฺธิตํ ฯ อุกินฺนํ มชฺฌเม ภวํ มชฺฌมํ ฯ
 ตตฺถ ปฏฺฐิตทุสฺสมตฺตมฺนาเสวิตํ ปริตฺตตนฺติ อวิเสสโต ว อฏฺฐกถายํ
 วุตฺตํ ฯ ตถา นาติสฺสวาทํ อปริปฺปณฺณวสีภวํ มชฺฌมํ อติวีย สฺสวาทํ
 ปน สพฺพโส ปริปฺปณฺณวสีภวํ ปณฺธิตนฺติ ฯ อจฺริเยน ปเนตฺถ ปริตฺตมฺปิ
 อีสํ ลทฺธาเสวนเมว อธิปฺเปตนฺติ ทิสฺสติ ฯ ตถาหิเนน นามรูปปริจฺเจเท

สฺमानาเสวนเณ ลทฺเธ วิชฺชมาเน มหพฺพเล

อลทฺธา ตาทิสํ เหตุํ อภิญฺญา น วิปฺยจฺจิติ

สฺมานญฺมิกโต อาเสวนลาเภณ พลวภาวโต มหคฺคตฺตมฺมานํ วิปากทานํ
 วตฺวา ตทภาวโต อภิญฺญา อวิปฺยจฺจํ วุตฺตํ ฯ หิเนหิ จฺนทวิริยจิตฺตวิมฺสาหิ
 นิพฺพตฺติตํ วา ปริตฺตํ มชฺฌิเมหิ จฺนทาทีหิ มชฺฌมํ ปณฺธิเตหิ ปณฺธิตนฺติ ฯ
 อลฺมตีปฺปญฺजेณ ฯ

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง กับ ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๙

แปล มคอเป็นไทย

๑. ผู้ศึกษาพึงทราบสันนิษฐานว่า เมื่อถือเอาความโดยประการนอกนี้ แม้ความเกิดขึ้นแห่งอเหตุกปฏิสนธิ ด้วยเหตุกกรรมก็ต้องไม่มี เพราะไม่มีคำว่า เพราะปัจจัยแห่งเหตุ ๔ เพราะฉะนั้น พระมหาเถระ จึงยกความเกิดขึ้นแห่งติเหตุกปฏิสนธิเท่านั้น ด้วยติเหตุกกรรมขึ้นไว้ เพื่อแสดงวิบากที่เห็นสมด้วยกรรม ไม่ได้ยกความเกิดขึ้นแห่งเหตุกปฏิสนธิ เหมือนดังที่ท่านเว้นความเกิดขึ้นแห่งอเหตุกปฏิสนธิในสุกตัญญู ด้วยความวิบัติแห่งบุคคลผู้บอด และหนวกแต่กำเนิดเป็นต้น แล้วจึงยกความเกิดขึ้นแห่งเหตุกปฏิสนธิขึ้น ด้วยเหตุกกรรมอย่างเดียว เพื่อจะแสดงความเกิดขึ้นแห่งสเหตุกปฏิสนธิ ด้วยความถึงพร้อมแห่งคติ หาได้ยกความเกิดขึ้นแห่งอเหตุกปฏิสนธิไม่ ๑ แต่ความเกิดขึ้นแห่งเหตุกปฏิสนธิ อันพระมหาเถระไม่ได้ยกขึ้น เพราะ ไม่ได้ความเกิดขึ้นแห่งเหตุกปฏิสนธิ ด้วยติเหตุกกรรม ก็หาไม่ ๑

พระอนุรุธาจารย์ ครั้นแสดงความเป็นไปแห่งวิบาก ด้วยอำนาจวาตะของพระติปิฎกจูฬนาคเถระ ที่เป็นไปอย่างนี้ว่า เจตนาคดวงเดียว มีวิบาก ๑๖ ดวง ในกรรมที่เจตนาคดวงเดียวประมวลมานี้แล มีวิบาก ๑๒ ประการ (ดวง) และมีวิบากที่เป็นอเหตุกะ ๔ ดวงบ้างอย่างนี้แล้ว บัดนี้ เพื่อจะแสดงด้วยอำนาจวาตะของพระมหาธัมมรักขิตเถระผู้อยู่ที่โมรวาปีด้วย ซึ่งมาแล้วว่า เจตนาคดวงเดียวมีวิบาก ๑๒ ดวง ในกรรมที่เจตนาคดวงเดียวประมวลมานี้แล มีวิบากเพียง ๑๐ ประการ (ดวง) และที่เป็นอเหตุกะ ๔ ดวงบ้าง จึงกล่าวคำว่า **อสังขารัสสังขารวิปากานิ** เป็นอาทิ ๑ ในกาลานี้มีอธิบายดังนี้ว่า ความต่างแห่งวิบากที่เป็นสังขาริก โดยที่มาอย่างนี้คือ อสังขารกุศล ย่อมมีวิบากที่เป็นอสังขาริกเท่านั้น หากมีวิบากที่เป็นสังขาริกไม่ เปรียบเหมือนเมื่อหน้าไหว เงาหน้า

ในพื้นที่กระจกัไหด้วย ฉะนั้น ๆ แต่เพราะพระอนุรุทธาจารย์ ปรรณาคความต่างแห่งสังขารแห่งวิบากด้วยอำนาจปัจจัย ไม่ได้ปรรณาคด้วยอำนาจกรรม ฉะนั้น วาทีนั้น พระอาจารย์จึงจัดให้เป็นเกจิวาที ๆ

๒. บทีว่า เดี คือของพระเถระผู้มีวาทีอย่างนี้เหล่านัั้น ๆ บทีว่า ยถากุณั คือ โดยลัดับแห่งวิบากมีวิบากที่เป็นตีเหตุกะอย่างสูงสุดเป็นต้น ๆ สอบบทีว่า ทูวาทส วิปากานิ ความว่า บัณตีตพิงแสดงวิปาก ๑๒ ดว ที่เวัน สสังขาริกวิปาก ๔ ดว และที่เวันอสังขาริกวิปาก ๔ ดว ตามลัดับด้วยอำนาจอสังขาริกกรรมและสสังขาริกกรรมที่เป็นตีเหตุกะ อย่างสูงสุดอนัึง พิงแสดงวิปาก ๑๐ ดว ที่เวันทวิเหตุสสังขาริก ๒ ดว และที่เวันทวิเหตุอสังขาริก ๒ ดว ด้วยอำนาจแห่ง (กุสล) กรรมที่เป็นตีเหตุกะอย่างต่ำ และที่เป็นทวิเหตุกะอย่างสูงสุด และพิงแสดงวิปาก ๘ ดว ที่เวันทเหตุวิปาก ๒ ดว ด้วยอำนาจแห่ง (กุสล) กรรมที่เป็นทวิเหตุกะอย่างต่ำ ตามที่เกิตได้ คือ ตามความเหมาะสม แก่ความเกิตขึ้นแห่งนันั้นๆ ตามทำนอง คือตามแนวทางแห่งนัตามที่กล่าวแล้ว คือแห่งนัที่กล่าวไว้โดยคำว่ ตีเหตุมุกกุณั เป็นอาทิ ๆ ฌานที่ชื่อว่า ปรีตตะ เพราะอรรถว่ มีอานุภาพน้อย ฌถูกตัด คือ ถูกบั่นรอนรอบด้าน ๆ ที่ชื่อว่า ปณัิตะ เพราะอรรถว่ ถึงความเป็นฌานตีเลิศ ๆ ฌานที่มีในท่ามกลางแห่งฌานทั้งสอ ง ชื่อว่ มัชฌิมะ ๆ พระพุทโธษาจารย์ กล่าวไว้ในอรรถกถา โดยไม่แปลกกันเลยว่ บรรดาฌานทั้ง ๓ นั้น ฌานที่เพียงแต่ได้ยังไม่มีอาสวณะ ชื่อว่ ปรีตตะ ๆ อนัึง ท่านกล่าวว่ ฌานที่เจริญยังไม่ตีนัก มีวสีภาพยังไมบริบูรณ์ ชื่อว่ มัชฌิมะ แต่ฌานที่เจริญตีแล้วอย่างยัง มีวสีภาพบริบูรณ์โดยประการทั้งปวง ชื่อว่ ปณัิตะ ๆ ท่านอาจารย์แสดงคำพูคเอาไว้ว่ ก็แม้ปรีตตฌานในอริการนี้ ท่านอาจารย์ประสงค์เอาฌานที่ได้อาสวณะเล็กน้อยเท่านั้น ๆ จริงอย่างนั้น ในนามรูปปริจเจท

พระอนุรุธทาจาร์ยนี้ กล่าวการให้วิบากแห่งมหัคคตกรรม เพราะเป็นกรรม
ที่มีกำลัง โดยการได้อาเสวนะจากกรรมที่มีภูมิเสมอกัน แล้วกล่าวการไม่ให้ผล
แห่งอภิญญา เพราะไม่มีการได้อาเสวนะ จากกรรมที่มีภูมิเสมอกันนั้นว่า

**เมื่ออาเสวนะแห่งกรรมที่เสมอกัน อันมหัคคตกุศล
ได้แล้ว เมื่อมหัคคตกุศล เป็นกรรมมีกำลังมากมีอยู่
(มหัคคตกุศลจึงให้ผล) อภิญญาไม่ได้เหตุเช่นนั้น
จึงไม่ให้ผล ฯ**

อีกอย่างหนึ่ง ฌานที่พระโยคีให้เกิดด้วยฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา
อย่างต่ำ ชื่อว่า ปรีตตะ ที่ให้เกิดด้วยฉันทะเป็นต้น อย่างกลาง ชื่อว่า มัชฌิมะ
ที่ให้เกิดด้วยฉันทะเป็นต้น อย่างประณีต ชื่อว่า ปณีตะ แล ฯ พอกันทีด้วยความ
พิสดารเกินไป ฯ